

druzimu dobil.“ Ali niso taki kerčmarji strupene pijavke, ki iz pijanca izpijejo denár, žito, slamo, senó, dervá, teleta in krave, žebeta in kobilo, in kar koli imá. Kdo tudi brije in guli naše gojzde, de še mladi hrastiči in smerečice nimajo mirú? — ali ne tudi pijančevanje — huda človeška kuga — in kerčmarji, ki to pregreho podpirajo? Tudi se tacih malopridnih kerčmarjev ne manjka, ki od fantov in hlapcev in od družih ponočnikov za vino in žganje vsako reč vzamejo, de le kakšno ceno ima, če tudi vedó, de je stokrat vkradena.

Hudobni kerčmarji so hujši ko požigavec; požigavec eniga ali družiga gospodarja naglo na beraško palico pripravi, malopridni kerčmarji pa počasi veliko veliko družin po pijanih gospodarjih v revšino spravijo, rekoč: „ko bi pijancev ne bilo, bi kerčmarji ne mogli obstati.“

V samotnih kerčmah se zbirajo kontrobantarji, ronknači, tatjé, mladi berači, igravci in vsa druga derhál; v tacih beznicah se sliši nar več zmirjanja, nar več gerdih perimkov, nar več opravljanja; v kerčmah so domá, kregi, jeza, sovraštvo, boji in ubijanje; zatorej je nidavno nemški pisavec v Augsburskih Novicah resnico povedal, ko je imenoval pijančevanje poglavni vzrok nar hujših pregreh naše dežele.

Le polovico kerčem zaprite, pa boste imeli na pol ali pa še manj hudodelnikov v ječah! Ko bi hudiča, nar hujšiga sovražnika človeškiga rodú, vprašali: kaj je treba storiti, de bi mu nar bolj vstregli, bi mende ne mogel nič boljšiga svetovati, kakor de naj se v vsaki vasí še kake 3 kerčme napravijo in vsaki kerčmi ena ali dve perliznjeni natákarci daste. Potem pa sme brez vse skerbí biti.

In kakšne dobičke práv za práv kerčmarji imajo, ki jih je toliko, kolikor kobilic v jutrovih deželah? Hlapec vzame deklo, in kerčmo napravita; takó hoče brez terpljenja obogateti. — Drugi ima nekaj zemljiša, pa se mu za malo zdí, de bi si mogel, kakor je Bog ukazal, s potam na obrazu kruh služiti — zató gré in si priláže od gosposke pravico ali patent in si napravi nekaj kerčmarskiga orodja; pol vina plača, pol ga pa na dolg vzame; vinski kazač obesi pod streho, de pivec vabi; pa tudi sam ga začne serkljati; nekaj se mu ga posuší, nekaj ga pijanci ne plačajo in mu zraven tega še tudi posode in okna pobijejo, stóle in mize polomijo; nekaj ga tudi gospodinja počivka, ki se ga počasi takó navadi, de jo od vode trehuh bolí; nekaj ga pa steče še po družih gerlih, ki se véjo v vinohram potihama splaziti. Zdaj bo treba vino plačati — pa ni vina ne denarja; tovarnik mu ga da spet na brado, pa mu ga tolikanj dražje zarajta. Kerčmar se navadi pri takim gospodarstvu dobro jésti in píti, pri pivcih s pipo v ustih celi dan za mizo sedeti in nič delati; — to pa ne terpi dolgo; ljudjé ga pridejo tirjati — pa kakó bo plačal? S kufram na nosu: to je dostikrat njegovo nar večí premoženje; vse drugo je šlo pod zlo. Z ničico je začel, zdej ima pa še menj kot nič. Beraška palica je vés njegov dobiček! — Ali ni taka?

(Dalje sledí.)

Dopis iz Tersta.

Dve leti ste pretekli, kar smo pod številkami 6. 7. 8. 10. 11. 12. in 13. leta 1845., tečaja 3. naših Novic mnenje razkladali, kako bi mogoče bilo v naši domovini več šol po deželi napraviti.

Slišali sicer nismo, de bi se bila kaka vas, soseska, ali fara po našim svetovanji ravnala, vender le se nadjamo — kér po natori človeškiga duha misel misli dramí — de naše besede brez prida in koristi niso ostale. Bravši „Novice“ lanjskiga in predlanjskiga leta najdemo semtertje marsiktero oznanilo novih po darilih in pripomočkih ljudomilih dobrotnikov osnovanih novih šol, kakor

postavimo, na Dobrovi, na Černučah in v Kamni gorici.

„Tri šole, bo kdo rekel, je prava reč! Mi jih po sto in sto potrebujemo.“ Res je, prijatelj, to ni veliko. Nekaj pa le vender je, in nas je živo veselje navdalo, kér smo take znamenja serčne ljubezni do domovine brali. Imenovani kraji so nam priča, kaj terda volja veljá! Tam so verli domorodci mislili: „Mi nečmo več kakor kert po tami naprej riti; stvari smo svita in luči; dan poduka in obraženja nam zasveti, šola se nam in našim dragim otročičam odprí!“ Začeli so delati kar je mogoče bilo, kamnje, pesek, apno in les so sami pripravljali, in glejte! kmalo so našli verle podpirače, možé po volji božji in domoljubniga duha, ki so radi dodali, kar je morebiti manjkalo. Tako so te tri šole zrasle, vredne in prave sestre svete matere cerkve, Bogú v slavo, domovini na čast, in z božjo pomočjo nam in našim prihodnim brez dvombe v gotovo korist.

Krepko so nam, dragi Slovenci, imenovane vasi z djanjem pokazale, de se zamore, kar se v resnici hoče. Vsaka večí vas, clo pa vsaka soseska ima sredstev dovolj, primerjeno šolo napraviti si, ako svoj prid spozna — je edinoserčne želje do nje ima, in gotovo je, de pomočnikov ne bo dolgo čakala. Tacih je semtertje veliko po deželi in tudi po zunanjih krajih, ki z veseljem po svojim premoženji pripomagajo, kjer pridno vas ali sosesko v dobri in hvale vredni namembi omagovati vidijo. Tode saj začeti mora človek sam, de voljo, de želje, de dobro namembo pokaže. Darovi se ne morejo za ljudmi metati, in dobrota nobenimu vsiliti, dokler se ne vé, ali mu je mar za-njo, ali ne.

Več ko vse drugo nas je pa razveselilo, de skor nobeniga lista Novic nismo v roke dobili brez kakiga sestavka od šol, njih namembe, napredovanje i. t. d. Pisatelji dobriga in čistiga glasa se trudijo, zdramiti kmete in rokodelce, ter pokazati jim, de smo v dobi, v kateri nihče — bodi kmet ali rokodelcec ali gospod — brez šolskiga poduka shajati ne more. Upamo, de se bodo zbudili.

Seme je v brazdi, sončno gorkoto našiga miloserčniga vladarstva veselo občutimo, pšenica bo zorila — ni dvombe! In take tudi upamo, de nam bodo letašne Novice obilno oznanil novih šol, krepkiga prizadjanja sosesk in pridniga podpiranja iskrenih domorodcov prinesle.

Naše Novice so že v 40. listu tretjiga tečaja prosile, de bi gospodje tehanti in ogledi šol po dokončanih šolskih skušnjah razložno na znanje dajati hotli, kje in kakó so se učenci v kmetijskih šolah dobro obnašali in kdo med njimi je potrebne hvale vreden bil. Velika škoda za nas, de ta lepa prošnja ni bila po zaslužku uslišana, kér po našim mnenju take oznanila krepko k osnovanju novih šol podbadajo.

Kdor našo slovensko deželo pozná, bo gotovo poterdil, de je v stanu iz lastne močí potrebnih malih šol napraviti si, če le v resnici hoče. Pisatelj tega je zdaj kakor pred dvema letama živiga mnenja, de k dosežku željeniga izida ni ložejšiga pripomočka in boljšiga sredstva od iskrenih, za napredovanje domovine unetih družb. Kar po samesnim ne steče, združeni brez ovirka splejejo. Vsim tistim pa, ki na mogočnosti tacih družb dvomijo, tukej v sledecih besedah drugo gotovo sredstvo na znanje damo.

Povedali vam bomo, kako in po kakih potih so se lepe ljudske šole osnovalé v Cervinjanski komisii, Goriškiga okrožja blizo Tersta.

(Konec sledí.)

Zahvala milim dobrotnikom.

Bilo je v Novicah že povédano, kakó velika nesreča je zadéla 18. dan velikiga travna lanjskiga léta

nika travo pernese, pozneje pa po-njo gré; pa le počasi, po malim naj se primakva, v plôhi travi koreninice premerjó.

A. K.

Pijančevanje — huda človeška kuga.

(Dalje.)

Kaj je tedaj storiti? kako pomagati, de bi se huda kuga pijančevanja, ki nam po vsih stranéh toliko škode stori, vstavila in odvernila?

Kratek in práv svét je tále: Pomanjšujte število kerčem, kar je nar bolj moč! Prosíte, de deželske gosposke novih dovoljenj (patentov) ne delíjo, in de se tistim, ki nobene božje, čerkevne in cesarske zapovedi nič ne porajtajo in na nič družiga kakor na svoj lastni dobiček gledajo, dovoljenja poberó. Prijatli Novíc! prijatli domovine! če ne bomo kerčem za polovico ali še bolj zmanjšali, de jih bo le toliko, kolikor jih je potreba, ne bodo vsi lepí nauki in sveti, ki jih kmetovavcam in rokodelcam v Novicah dajéte, nič pomagali.

Priporočevajte šole in šole: práv je, Bog nam jih daj veliko dobrih šol! — tode od pijancev boste malo denarcev dobili za šole; pijane ne bo nidkar otrok v šolo pošiljal in tudi za-nje plačeval ne. In ko bi tudi sem-tertje ktero šolo napravili, bo vse to malo zdalo, kér malopridne kerčme pomagajo spodkopaviti šolske nauke in pokaziti mlade in stare. Ali ni prvo pravílo izreje otrok: skerbno vse priložnosti odvrácati, ktere dajo otrokam slab izgled in jih greha učijo? Ali pa niso malopridne bezníce v djanji ravno temu nasproti, kar se v šoli z besedo uči? Kaj neki bo zdala ena šola v vaší, če je pa ravno tam pet kerčem! Ste učili v šoli otroka lepiga zadržanja, spodobne vnanje obnaše, paznosti na svoj jezik, mirnosti in mernosti, krotkosti i. t. d. — Kaj bo pa vse to pomagalo, ko bo otrok, iz šole domú grede, v gostivnici slišal pohujšljivo vpitje, razbijanje, kletev, boj in mnogo nespodobno obnašanje? Serce otroka je mehko, ko vosek, in rado ostane v njem, kar je napčniga slišal in vidil.

Priporočevajte miloserčnost do žival: práv je, pa če ne boste pripomogli, de človek po nezmerni pijači sam sebe ne poživini, boste le gluhim ušesam pridigovali. Pijanec bo kakor dosihmal tudi prihodnjič v kerčmi vino ali žganje, — njegov konj ali vol pa zvnaj na mrazu ali dežji za kakšin kol ali za hišno kljuko pervezan, truden, lačin in žejin, tobak pil. V pijanosti poživinjen človek z živino nar gersi ravná, jo slabo kermi, pa tolikanj bolj kolne in jo pretepa. Namesto de bi izstradanemu konju snopičik sená ali malo ovsa privošil, pije raji sam čez vse potrebe še en polič vina ali masele žganja, de ga morajo na zadnje kot svinjo na voz djati in neumni živini izročiti, de ga domú pelje. Ali ni taka?

Učíte ljudi krompir gnjilobe obvarovati, dajte na svitlo še toliko lepíh bukev za povzdigo kmetijstva in rokodelstva: vse lepo in práv; pa jih učíte in pomagajte tudi nar nevarniši gnjilobo človeškiga rodú — pijančevanje — odgnati in nar žlahtnejši seme treznosti in mernosti med ljudi zasejati.

Bog ga nam daj možá ali več tacíh mož, kakor ga imajo Irci nad patram Mathewam, de bi se na vso moč pijančevanju zoperstavljali in družbo treznosti in mernosti tudi pri nas osnovali!

Deželske gosposke, za prid svojih podložnikov vnete in skerbne, gotovo ne morejo za osrečenje cele dežele nič boljšiga storiti, kakor število gostivnic pri vsaki priložnosti pomanjševati, na vedenje in ravnanje gostinčarjev ali birtov vedno oestro paziti in nove kerčmarske patente le po spričani občinski potrebi delíti. Z delitvo noviga patenta se dostikrat le enimu sit-

nimu in samopridnimu človeku vstreže, sto ali še več se jih pa hudo poškodva.

(Konec sledí.)

Dopis iz Tersta.

(Konec.)

Pred šestými leti je bil namreč gospod Dominik Pikoli, v prid svojih izročencov vedno živo vžgan mož, za komisarja v Cervinjani izvoljen. Tri šole je ob svojim dohodu v celi komesii za več ko 20000 duš našel. Pred šestými mesci ga je deželno vladarstvo v drug kraj poklicalo. — Kaj menite, koliko šol je tam zapustil? Trideset! namreč 22 fantovskih in 8 deklíškíh; in sicer šol, kakor gré, dobro osnovanih, obilno obdarovanih, in po našim zaúpu za vse prihodnje čase uterjenih.

Kako je mogoče bilo v petih letih toliko doseči? Poslušajte in prepričali se boste, de v tem ni ravno taka težava, če se le krepka roka in dobra volja snidete; prepričali se boste, de so prazne kvante, kar protivniki našiga namena in sovražniki ljudskiga napredovanja v nemogočnosti, plačila za učitelja nabrati, in v drugih zavirkih kvasijo.

Pri ti priložnosti naši bravci nesméjo misliti, de morebiti v Cervinjanski komesii ni clo nič bilo tacíh bedakov, kakor so drugod, ki vedno v stari rog trobijo rekoč: „Čemú nam bodo šole? jez nisim v šolo hodil, pa vender le živím. Sosedov Jaka je bil v Gorici in vonder ničesar ne zná i. t. d.“ Tacíh in enacíh je bilo tudi v Cervinjani dovolj. Mnogoteri so rekli: „Sej imamo zadosti davka, mnogíh stroškov, desetíne in druge komatije, zdej pa še to! Bodi že šola koristna ali ne bodi, gospóda nej plača, če hoče šole imeti! Dokler Cesar ne da, kar je za-njo potreba, ne bo pela i. t. d.“

Tim in takim je gospod komisár na sklicanih zborih posamesnih vasí razlagoval: „de je naprava in ogleštanje šol, kér iz njih kakor iz rodovitne njive nar čistejši in nar lepši zernje v korist in dobiček sosésk in njenih posamesnih udov izrase, tudi prva posebna soseskina dolžnost. Kdor hoče žeti, mora orati in sejati. Resnično je terdna volja našiga presvitliga Cesarja, šol kolikor je le moč napraviti, skerb in stroški se morajo pa vsaki soseski prepustiti, kakor skerb za obdelovanje vinogradov in poljá, — tudi tih vam gospóda in presvitli Cesar obdelovati ne morejo; zatorej je vaše, kar pridelite. Takó tudi cesarske postave stroške za napravo šolskih hiš le vam prepustiti morajo, kér je včasi v ta cilj in konec le ene same izbe ali staníce potreba, in to je javalne čez moč cele soseske ali srenje. Obrest (dobiček) take naprave bo pa tudi vam in vašim otročicám ostala.“

Potem jim je gospod komisár, tako rekoč s kredo v rokah razložil, de v to namembo ne bo treba več ko dva krajcarja na goldinar zemljiškiga (gruntniga) ali rokodelskiga davka vsako leto plačati; de bo tedaj nar bogatejši kmet ali kolón, ali rokodellec, k večim 2 goldinarja, in če v soseski prebiva 4 goldinarje, kajzar pa le po 40 kracarjev v občinski prid na leto dajati imel.

To in več tacíga slišaje so Cervinjanci sploh samovoljne plačila po 200 goldinarjev na leto obljubili in glejte! zdej ima vsaka soseska šolo in duhovniga gospoda učitelja.

Kakor so se poprej mnogoteri Cervinjanci iz nevednosti prijatlam šol posmehovali, takó se zdej očetje in matere veselíjo, ko vidijo svoje deklice in fantiče lepo pisati, in brati molitve, pravlice, pripovesti i. t. d. Vsaka šolska skušnja (eksamen) je za celo sosesko nar lepši gostovanje in nar veselši dan celiga leta.

O, de bi vsak kantón tacíga komisarja imel!

Prevdarite in preračunite zdej, dragi bravci, če bi

ravno v soseski šola na leto 200 goldinarjev potrebovala, ne bo za bogatiga več od 4 goldinarjev plačevati! To je veliko menj, kakor so po stari navadi posebne šolske plačila za dva ali tri otroke znesle.

S tim boste pa sebi in svojim otročičam vstregli. Pomislite, ljubi Slovenci, de je to vse le nekako posodilo vašim otročičam, ktero vam bodo ob kratkim obilno povernili, kér si bodo s prebrisanó glavo trikrat več pridobili, kakor bi jim bilo brez uka mogoče bilo.

Na noge tedaj, po ti ali po uni poti! Tode urno v obljubljenó deželó, urno k svojimu pridu! ne gubite časa, svojim otročičam bolj potrebniga zaklada nakloniti, kakor so cele kašte žita in druge piče!

V Svečanu 1847.

L. P.

Iz Rima.

Kdo bi bil kdej mislil, de bosta nar večí sovražnik kristjanske vere, turški cesar — in pa Rimski papež, prijatla. Cesar ni bilo nikdar, kar svet stoji, slišati, se je pretečeni mesec zgodilo. Poslušajte.

Turški cesar Abdul-Medšid-kan je namreč ukazal svojimu poslaniku, Šekib Effendi, de se ima, predinj na Dunaj gré, v Rim podati in v njegovim imenu svetiga očeta papeža počastiti in mu neizrečeno veselje na znanje dati, ktero tudi on, turški cesar, občuti, de so taciga možá za papeža izvolili, kteriga modrost in blago ravnanje že celi svet z občudenjem polni. 20. Svečana so presvitli oče papež, Piji IX., práv prijazno in z veliko častjo sprejeli turškiga poslanika, ki se je z njimi s pomočjo tolmača skorej pol ure pogovarjal. Serčno veseli so bili oče Piji, ko jim je poslanik povedal, de turški cesar vse kristjane, ki v njegovim cesarstvu živé, kot svoje otroke ljubi, in de nikdar ne bo pripustil, de bi se jim kaj hudiga zgodilo.

Sveti oče so pri slovesu podarili poslaniku krasno, z Njih podobo in demanti bogato okinčeno tabačnico.

Zadnjo nedeljo, predinj se je poslanik iz Rima podal, je šel z vsimi svojimi ljudmi v papeževo kapelico h katoljski slušbi božji, kjer je bil časten sedež za-nj pripravljen. Ali ni to čudna in vesela novica.?!

Novo malana kapelica Lavretanske Matere Božje v cerkvi g. g. Frančiškanarjev v Ljubljani.

(Konec.)

Radi bi na tanjko popisali celo napravo krasne kapelice v Frančiškankarski cerkvi v Ljubljani, in posamesne malarske dela gospoda Kurca razložili, ko bi nam prostor pripustil. Torej moramo le ob kratkim povedati, de gosp. Kure pri ti kapelici ni le samó svojo malarsko umetnost razodel, ampak de je tudi svojo zgodovinsko vednost častno pokazal, po kateri je posamesne podobe sestavil. V šterih ličnih podobah je nar imenitniši prigodbe Lavretanske cerkve sestavil, od začetka, ko je sv. Helena v léti 326 čez sveto hišico v Nacaretu cerkev zidati ukazala, noter do tistiga časa, ko je po stari pripovedki sveta kapelica na tisto mesto prišla, kjer zdej stoji.

Povsod vidimo lepo priméro posamesnih izdelkov med seboj, in pristojnost k celimu delu, kakor jo smemo od umetniga malarja pričakovati. Gospod Kure je tudi s tem delam dobro imé zopet poterdil, ki mu po pravici gré, in kteriga tolikanj bolj zasluži, kér, karkoli je moč, tudi po niski ceni dela.

V malarii na sirovo zidovje (Freskomalerei) zasluži zraven našiga slavniga gosp. Langusa gosp. Kure gotovo nar večí hvalo, ktero sta si ta dva umetnika že v več krajnskih cerkvah pridobila.

Po naših mislih je cela kapelica Lavretanske M. B. pri Frančiškanarjih takó okinčena, de je nič lepši želeti ne moremo. Še clo vrata je gosp. Hajnc po novi umetnosti tako olepotičil, de se práv lepó podajo celi napravi pohvaljene kapelice, ktero vsim pobožnim ljudém obiskati priporočimo.

* * *

Mučenstvo svetih aposteljnov.

Sveti aposteljni so sklenili večidel v hudih mukah (martrah) svoje življenje. Tole nam zgodovinske bukve od njih povedó: S. Matevž, evangeljist, je hudo mučen umerl v nekim Etiopškim mestu. S. Marka so na nogah pervezaniga po ulicah Aleksandrije, Egiptovskiga mesta, tako dolgo okoli vlačili, de je smert storil. S. Lukata so na Gerškim na oljiko obesli. S. Janeza so v kotel z vrelin oljem vergli, kjer pa ni umerl, temuč je pozneje v Efezu svoje življenje sklenil. S. Petra so v Rimi križali, in sicer po njegovi lastni volji takó, de je imel noge kviško, glavo pa zdolaj, kér je rekel, de ni vreden, de bi ravno tako smert storil, kakor Jezus Kristus, njegov mojster. S. Jakoba, večiga, so v Jeruzalemu ob glavo djali; sv. Jakoba, manjšiga, pa so z visočine nekiga tempeljna vergli, in ga potem tako dolgo z valjarjem tolkli, de je umerl. S. Filipa so v Hieropoli, Friškim mestu na steber obesli. S. Jerneja so po povelji grozovitiga kralja, živiga iz kože djali. S. Andreja so na križ pervezali, kjer je tako dolgo visel in ljudstvu pridigal, de je umerl. S. Tomažu so na Koromandeljskim primorji s sulico život prebódlí. S. Juda so s pšicami ustrelili. S. Šimna so v Perzii križali. S. Barnabasa so Judje v Saloniki s kamnam pobili. S. Pavla so v Rimu po povelji grozovitiga Nerona ob glavo djali.

(Dunajski časopis.)

Zastavica.

Kteri psi so nar boljši za zajce?

Vganjka zastavice v poslednjim listu je:

Sežen ali klafta.

Prislovice Štajarskih Slovincov.

Prazno slamo mlati. — Kaj boš drugih žvečke pobiral? — Je do šinjaka (vrata) v dolgéh, do ušes v nevolji (nadlogi). — Kaša je otročja paša. — Ki nima v glavi, mora v petah imeti. — Mali je slavček, ali velik ima glas. — Ki je pred moker, tisti se dežja ne bojí. — Sova sovo zvalí. — Pi, pa pameti ne zapí. —

Današnjimu listu je perdján 13. dokladni list — in pa sedmi del kemije.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	27. Sušca.		22. Sušca.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače.....	3	3	3	8
1 » » banaške.....	3	—	3	12
1 » Turšice.....	2	8	2	12
1 » Soršice.....	—	—	2	—
1 » Rēži.....	2	20	2	15
1 » Ječmena.....	1	46	1	56
1 » Prosa.....	1	44	1	45
1 » Ajde.....	1	34	1	30
1 » Ovsa.....	1	6	1	2